

گلیچ زبان پیکسل

نازیلا کریمی

www.ketab.ir

سرشناسه	: کریمی، نازیلا
عنوان و نام پدیدآور	: گلیچ زبان پیکسل، نازیلا کریمی
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات جمهوری، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۸-۱۷۹-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: پژوهشی
شناسه افزوده	: نازیلا کریمی
رده‌بندی کنگره	: N ۷۴۳۳ / ۸
رده‌بندی دیویی	: ۷۰۹/۰۵۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۷۹۶۷۰۲

گلیچ زبان پیکسل

نویسنده: نازیلا کریمی

ویراستار: محمدعلی فاموری

طراح جلد: استودیو فاموری

لیتوگرافی، چاپ: ترنج

چاپ نخست: ۱۴۰۳

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۸-۱۷۹-۷

حق چاپ محفوظ است.

پیش گفتار

گلیچ اولین بار در سال ۱۳۹۸ در زندگی من ظهور کرد، هنگامی که برای موضوع پایان نامه کارشناسی ارشد خود، طی مطالعات و پژوهش هایم در حوزه هنر چندرسانه ای، با ژانر نوینی از هنرهای دیجیتال، یعنی هنر گلیچ آشنا شدم که پس از ۲۰ سال از ارایه نظریه آن در ایران همچنان ناشناخته و نوظهور بود و در این حین با فقدان کتب و منابع فارسی در این زمینه مواجه شدم.

با توجه به توان بالایی که هنر گلیچ برای اشاعه در فضای دیجیتال دارد و امکان ارتباط با مخاطب را به مانند بقیه هنرهای دیجیتال برای انتقال مفاهیم بدون واسطه و در پلتفرم های تحت وب فراهم می کند و از جهتی که در طی ده سال اخیر در کشورهایی که به دنبال ایجاد زیرساخت در هنرهای دیجیتال و ژانرهای نو پدید آن هستند و روند رو به رشد در نمایش دادن آثار و تولید محتوای علمی - آموزشی داشته است، پرداختن به این موضوع حائز اهمیت است. در ایران هنرمندان زیادی در زمینه هنر گلیچ فعالیت می کنند و مورد استقبال نسل جدید هنرمندان کشور قرار گرفته است.

برگزاری اولین نمایشگاه گروهی هنر گلیچ توسط پلتفرم ۱۰۱در

آذر ماه ۹۷، زمینه‌ای ایجاد کرد، تا هنرمندان نوظهور ایرانی فعال در این حوزه از هنر، شناسایی و آثارشان در طی یک تور نمایشگاهی، نمایش داده شود و مورد ارزیابی قرار گیرد. همچنین این امکان، که ما به پایگاهی برای این هنرمندان و کارشان در پلتفرم ۱۰۱ باشیم، فراهم شد و نیز بستری برای امکان پژوهش این نسل از هنرمندان و تألیف اولین پایان نامه درمورد هنر گلیچ توسط اینجانب را در فضای علمی کشور را ایجاد کرد.

در حین پژوهش متوجه فقدان منابع مکتوب چه در سطح علمی - دانشگاهی و چه در سطح جامعه هنر و غیر آکادمیک شدم که ضرورت ایجاد زیرساختی در تولید منابع فارسی چه در ترجمه و چه در تألیف و پژوهش را برای من ایجاد کرد. این کمبود در منابع من را واداشت که به تألیف کتاب هنر گلیچ دست بزنم.

کتاب پیش رو به توضیح و تشریح هنر گلیچ، تاریخچه، انواع گلیچ، ویژگی‌های بصری و تکنیک‌های طراحی گلیچ می‌پردازد و همچنین زیبایی‌شناسی گلیچ در عصر پسا دیجیتال را مورد بررسی قرار می‌دهد. در انتها به معرفی هنرمندان ایرانی فعال در این حوزه می‌پردازد.

نازیلا کریمی

فهرست

مقدمه	۱
گلیچ آرت	۹
واژه‌شناسی گلیچ	۱۱
تاریخچه اصطلاح گلیچ	۱۲
بیانیه گلیچ رزا منکمن	۱۴
انواع گلیچ	۱۷
۱- گلیچ محض (خالص)	۱۷
شبه گلیچ	۲۰
موسیقی گلیچ به صورت صدای غالب	۲۵
محتوای گلیچ	۲۵
ویژگی‌های بصری گلیچ‌ها	۲۹
۱- قطعه قطعه شدن تصویر	۳۰
۲- تکثیر / تکرار	۳۱
۳- خطی بودن تصویر	۳۳
۴- پیچیدگی	۳۴

۳۷	روش های ایجاد گلیچ بصری
۳۷	۱- دستکاری داده ها
۳۹	۲- ناهماهنگی
۴۰	۳- خوانش نادرست سخت افزار
۴۲	۴- ثبت نادرست
۴۳	۵- تحریف: ریزش، انقطاع، تخریب
۴۵	ژانر هنر گلیچ
۴۶	ژانر
۴۷	مادیت
۵۱	طراحی گلیچ آرت
۵۱	تکنیک های طراحی گلیچ آرت
۵۲	۱- پیکسل شده
۵۳	۲- نشئت (تراوش) نور
۵۴	۳- نوردهی دو برابر
۵۵	۴- نویز و گرین
۵۶	۵- تخریب رنگ
۵۷	زیبایی شناسی هنر گلیچ
۵۷	گلیچ در عصر پسا دیجیتال
۷۲	زیبایی شناسی عصر پسا دیجیتال- هنر ناقص، آشفتگی و فروپاشی
۷۳	شورش تصاویر در گلیچ
۷۵	واقعیت پسا دیجیتال

تاریخچه هنر گلیج در ایران و معرفی هنرمندان گلیج ایرانی	۸۳
تاریخچه جنبش گلیج در ایران	۸۳
معرفی و بررسی آثار هنرمندان گلیج ایرانی	۸۵
سخن پایانی	۱۳۷
در آخر	۱۴۳
منابع فارسی	۱۴۵
منابع لاتین	۱۴۶

مقدمه

پژوهش در هنر مقوله‌ای پیچیده و دارای گستره وسیعی است. گهره‌ی ماهیت آثار هنری بیش از هر چیز برخاسته از قدرت ابتکار و ذهن جستجوگر انسان و نیروی تخیل اوست و بدون تردید جنس آن از پایه با سایر دستاوردهای بشر متفاوت است. در مورد هنر معاصر و رسانه‌های هنری نوین، می‌توان همه چیز گفت و همین‌طور خلاف آن را! این هنر ذاتاً در حال دگردیزی است. هنر معاصر از تمام دسته‌بندی‌های پذیرفته شده می‌گریزد یا مرزبندی‌های آن‌ها را خدشه‌دار می‌کند. در این جا هر چیزی می‌تواند هنر باشد، اما نه در هر شرایطی.

هنرمند دوره معاصر همراه با تکنولوژی عصر خود زندگی می‌کند. جامعه صنعتی، مصرفی و ارتباطات، امکان بیان همه‌گیر و مدرن را برای وی فراهم می‌کند. هنر به صورت انجام روش‌های مختلفی درآمد که دیگر به شکلی از پیش تعیین شده نیست. این روش‌ها آزاد هستند. رسانه و کامپیوتر به اشخاصی که قادر به طراحی نیستند، امکان تولید آثاری با محتوای زیبایی‌شناسی غنی می‌دهد.

این کتاب، نگاهی کلی به پیدایش و چگونگی این هنرها و تکامل آن‌ها در نیمه دوم قرن بیستم تاکنون دارد. معرفی و شناخت هنر گلیچ، پرداختن به موضوع زیبایی‌شناسی هنر گلیچ و بررسی مؤلفه‌های این هنر

با مطالعه بیانیه رزا منکمن به عنوان یکی از تأثیرگذارترین نظریه پردازان هنر گلیچ، همچنین معرفی چند تن از هنرمندان ایرانی که در این زمینه فعالیت می کنند، از اهداف این پژوهش است.

ویدیو آرت در ایران هنری نوپا ست و بسیاری از هنرمندان ایرانی که در این شاخه فعالیت دارند، فعالیت هنری خود را با رسانه های دیگر آغاز کرده اند و پس از دوره نقاشی، عکاسی، یا فیلم سازی حرفه ای به این رسانه روی آورده اند، گرچه امروز بسیاری از هنرمندان جوان از همان دوران دانشجویی این رسانه را برمیگزینند. امکانات بیانی نا محدود، قدرت تأثیر شگرف بر مخاطب و مناسب بودن هزینه های تولید، از عوامل رواج این رسانه در تولید هنری است. حاصل کار نیز می تواند تقریباً در هر جایی، از گالری های خصوصی گرفته تا کارگاه ها یا خانه های هنرمندان، به نمایش در آید.

بنابراین رواج این رسانه در بین هنرمندان ایرانی و تکنیک های استفاده از آن کما بیش با جهان همساز است، اما محتوی طرح شده می تواند از بسیاری جهات ممتاز باشد. گرچه کشوری را نمی توان یافت که موقعیت منحصر به فردی نداشته باشد، اما تلاش جامعه ایرانی امروز برای گذار از سنت به مدرنیته همراه با حفظ باورهای قدیمی و ارزش های سنتی به هنر معاصر این کشور خصلتی متمایز می بخشد.

هنرمندان برای ایجاد اثری که اشکال و سنت های هنر را زیر سؤال می برد، از درخشش آشنای گلیچ های دیجیتالی استفاده می کنند. گلیچ آرت پیکسل ها، وقفه ها و اشکالات موقت را به خود اختصاص می دهد و آن ها را با استفاده از تکنیک های دیجیتالی به قطعات جالب بصری تبدیل می کند، گلیچ آرت در حال بازگرداندن نور جدیدی بر روی گسل ها و وقفه های دیجیتالی و تبدیل آن ها به آثار زیبایی است. هنر پسمادرن از هر ایده ای برای خلق اثر استقبال می کند. تصور

کنید در حال تماشای ویدئو در مانیتور کامپیوتر یا تلویزیون هستید؛ یک مشکل دیجیتالی در تصویر و شکسته شدن پیکسل‌های آن آشفتگی و توهمی در تصویر ایجاد می‌کند که ما را در یک لحظه شوکه کرده و از حالت عادی تماشای ویدئو خارج می‌کند. استفاده از این وقفه دیجیتالی تصویری، هنری را بنیان نهاده که گلیچ‌آرت خوانده می‌شود. این برای اولین بار در تاریخ هنر معاصر نیست که یک مفهوم زائد یا ضد زیبایی در ظاهر، باعث و بانی هنر نوپایی می‌شود که در نهایت با خلاقیت هنرمند به زیبایی بصری می‌انجامد.

خطاهای فن‌آوری که محصول نقص در دستگاه‌های دیجیتالی هستند تصاویر ناقصی به ما ارائه می‌دهند. این خطوط ناقص و درهم تنیده ویدئویی و نیزهای صوتی، نقوش پیکسلی و دیجیتالی زیبایی‌شناسی گلیچ‌آرت را تشکیل می‌دهند. در فرآیند خلق اثر از طرف ما به پخش‌کننده دیجیتالی به عنوان رسانه متکی هستیم و از طرف دیگر هنرمند قرار دارد و ضلع سوم را تفسیر این هنر دیجیتالی توسط مخاطب می‌سازد.

رزا منکمن^۱ نظریه پرداز، هنرمند تجسمی، نمایشگاه‌گردان و ویژوال آرتیست (هنرمند هنرهای بصری) هلندی یکی از پیشگامان گلیچ‌آرت است که در زمینه تئاتر رزولوشن و جلوه‌های هنری تخصص دارد. او با استفاده از اکتشافات خود برای تولید آثار هنری، فشرده‌سازی فیلم، بازخورد و اشکالات را بررسی می‌کند.

بیانیه او از مطالعه گلیچ حاوی عبارات پرشوری است از چرایی وجود پدیده مهمی که توان بالقوه آن در هر بایت داده نهفته است. بیانیه مطالعات گلیچ منکمن، بر فشرده‌سازی ویدئو برای ایجاد تصاویر منحصر به فردی در حوزه رسانه‌های دیجیتال متمرکز شده است. او

همچنین هنرمندان را از گرفتار شدن در گرداب مقابله دیجیتال و آنالوگ نهی می‌کند و آن‌ها را در هنر آوانگارد به دنبال کردن ناشناخته‌ها تشویق می‌کند. منکمن، گلیچ را به صورت پوسته‌ای بیرونی می‌بیند و رستگاری را در فروپاشی جستجو می‌کند. از نظر او، گلیچ معیارهای جدیدی را به ما نوید می‌دهد که به علت انحراف و ریختگی ایجاد می‌شوند. منکمن معتقد است هنرمند باید مخاطب خود را وادار به سفر از طریق ویدئو دیجیتالی خود کند و از عنصر نويز و نقص همچون کهکشان‌ی در لفافه فن‌آوری و عملکردهای داخلی‌اش استفاده کند. منکمن به استقبال از زیبایی‌شناسی انتقادی رسانه‌های بینارشته‌ای معتقد است و در انتهای بیانیه‌اش نظریه گلیچ را همان چیزی می‌داند که همه می‌توانند با آن همراه شوند و جریان را نمی‌توان بدون انقطاع درک کرد. ویژگی‌های ذکر شده، موجب شده تا این رسانه و هنر جدید بتواند تحولی بزرگ در مفهوم تصویر و زیبایی‌شناسی به وجود آورد.

گلیچ آرت هنری معاصر مبتنی بر تغییرات ساختاری در تصویر و صداست. این هنر بعد از آغاز عصر الکترونیک و دیجیتالی و در پی اختلالاتی در داده‌های دیجیتالی و الکترونیکی و نامگیری این خروجی به ظاهر پر ایراد به گلیچ به وجود آمد. با توجه به توان بالای هنر گلیچ که در ارتباط با مخاطب برای انتقال مفاهیم دارد و اینکه هنرمندان این سبک نگاهشان به داده‌ها از منظر زیباشناسانه بوده، پرداختن به این موضوع حائز اهمیت است.

در این کتاب با بررسی ویژگی‌های هنر گلیچ، معرفی و تفسیر آثار گلیچ آرتیست‌ها، اهمیت وجه تمایز تکنیک و توجه جامعه هنری و متعلقان هنر به این سبک در خارج و داخل ایران مطرح می‌شود. در حالی که بسیاری از هنرمندان از رشته‌هایی همچون دیجیتال آرت و گلیچ آرت بی‌اطلاع هستند، در خارج از ایران رشته‌ها و گرایش‌هایی از

این هنر در حال تدریس دانشگاهی است و مدت‌ها است که روی این موضوع کار می‌کنند و از ابزارهای متنوعی برای ساخت گلیچ استفاده می‌کنند و به این دلیل خروجی‌های متفاوت با خروجی‌های ایران دارند، اما در ایران، گلیچ، هنر و سبکی نوظهور است. هنرمندان بسیاری در این زمینه فعالیت می‌کنند ولی بیشتر کار آن‌ها بر اساس تجربه است و به شکل علمی و دانشگاهی نیست. از این جهت پژوهش در این زمینه جایگاه ارزشمندی دارد و به پژوهشگران و هنرمندان کمک می‌کند تا شناخت بهتری نسبت به این هنر پیدا کنند

از زمانی که ارتباطات به صورت الکترونیکی و دیجیتال شروع شد، ما در مثلث ارسال‌کننده، دریافت‌کننده، و پخش‌کننده قرار گرفتیم و در مقابل مثلث دیگر ریزش، انقطاع و تخریب ایجاد شد. این همیشه به صورت یک مزاحم دیده می‌شد. حتی در ارسال صدایی که توسط تلفن دریافت می‌کنیم حدود ۳۲ کیلو بایت داده انتقال می‌دهیم که بر اساس آن یک بردار تابع شکل می‌گیرد، حال هر جایی در این ارسال، دریافت یا پخش مشکلی ایجاد شود صدای خش‌خش و نویز خواهیم داشت و در اینجا گلیچ اتفاق افتاده است. می‌توان گفت که حدود صد سال است که به این اتفاق به صورت نقص و مزاحم به آن نگاه شده. در واقع تمام تلاش انسان به خصوص هر چقدر جلوتر آمده‌ایم در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ بر آن بوده که این نویز حذف شود و یا تصویر برفک و صدای خش‌خش و پارازیت در صفحه تلویزیون به وجود نیاید.

در اواخر قرن نظریه‌ای در رابطه با گلیچ مطرح می‌شود که خود این را می‌شود به صورت یک عنصر یا به عنوان یک ژانر یا به عنوان یک آبجکت بصری به آن نگاه کرد. باید دانست که تصویر یک نویز، انقطاع یا تخریب یک پیکسل در طبیعت اتفاق می‌افتد یک مفهوم دارد اگر بر چهره یک شخصیت سیاسی ایجاد شود یک مفهوم دیگر دارد به این

معنا که هر جا این عنصر بصری را استفاده کنیم بنابه آن تصویر اولیه‌اش می‌تواند یک مفهوم و معنی جداگانه‌اش را انتقال دهد. از اینجا بود که می‌شد برایش یک کارکرد مستقل و به‌عنوان یک عنصر بصری مستقل به آن نگاه کرد.

هنر گلیچ به ذات یک هنر ضد سرمایه داری است، زیرا غالباً بار زیبایی‌شناسی آن اینگونه نیست که قشر سرمایه‌دار و سرمایه‌گزار در هنر به آن علاقمند باشند و بر آن سرمایه‌گزاری خاصی انجام دهند و به آن به‌عنوان یک ارزش نگاه کنند. هنری که برای بطن مردم است و هیچگاه رد پای هنر گلیچ را در کریستیز یا ساتبیز دید نمی‌شود. هنری نوگرا و برای قشر جوان که از دل مردم برخاسته و پایه‌ای بر اساس اعتراض داشته و بیشتر توسط قشر جوان شروع به کار شده.

رزا منکمن در مانیفست مطالعات گلیچ به این نکته اشاره می‌کند، حذر کنید از اتفاق‌ها و کلیشه‌هایی که به صورت اتوماتیک انجام می‌شود، انواع افکت‌های آماده و کدهای طراحی شده در نرم‌افزارها ایجاد گلیچ موجود می‌باشد که می‌توان بر تصویر پیاده‌سازی کرد. اما زمانی استفاده از این نویز معنا دارد که هنرمند بخواهد به‌عنوان یک عنصر بصری مفهوم مضاعفی به معنی اولیه تصویر بیافزاید و مفهوم جدیدی خلق کند. هر کدام از این گلیچ‌های ایجاد شده بنابر جایگاه استفاده از آن یک مفهوم را در پی دارد و در مقام دفاع از هنر گلیچ به‌عنوان یک ژانر و عنصر بصری قابل شناسایی و تعمیم است.

هنگامی که در کشورهای مختلف جهان بررسی می‌کنیم، کشورهای که در آن‌ها نهادهای روشنفکری و آوانگارد وجود داشته و در عین حال جز کشورهای جهان اول هم نیستند به این هنر پرداخته‌اند به‌عنوان مثال در انگلستان فستیوالی برای هنر گلیچ برپا نمی‌شود اما در کشور کروواسی فستیوالی برای این حوزه تشکیل شده است. در ریشه‌یابی

کارکرد این هنر می بینیم، قشر جوان کشورهای در حال توسعه به سراغ استفاده از این عنصر و المان بصری می رود تا دست به خلق بزنند.

گلیچ زبان پیکسل بدان معنا است که، پیکسل ها در یک تصویر گلیچ شده بی معنی اند چون دچار ریزش، انقطاع و تخریب شده اند ولی از یک سمت دیگر این گلیچ است که به هر پیکسل معنا و مفهوم جداگانه ای می دهد. بدین معنا که ممکن است در یک تصویر کاملاً گلیچ شده به دنبال چندین پیکسل باشیم تا متوجه شویم گرای اصلی تصویر اولیه چه بوده و به کجا می رسد.

تصاویر گلیچ شده در روزمره زندگی ما از کودکی بوده به عنوان مثال تصاویر بر فک تلویزیون، پارازیت ها و تمامی ریزش های تصاویر و یا تصاویر آیفون های تصویری سیاه و سفید اولیه که در آن تصویر شخص از میان پیکسل های گلیچ شده دیده می شد.

گلیچ نه فقط در ویدئو آرت بلکه در هر نوع تصویری این نويز و انقطاع می تواند ایجاد مفهوم مضاعف کند و در دیگر هنرهای تجسمی نمود پیدا می کند. در هنر فرش و گلیم، تازی که به اشتباه بافته می شود نوعی نويز و گلیچ است. این تار اشتباه از یک سمت باگ دیده می شود و از سویی دیگر اثباتی است بر این که دست بافت کار شده است. زمانی که بخواهیم در مورد هنرهای سنتی صحبت کنیم گلیچ و تويز اثباتی بر این است که این کار دست ساز است و در اینجا طبق تقسیم بندی ایمان مرادی گلیچ خالص و آنالوگ رخ داده است.